

Támogató:

Szakmai beszámoló
a 2015-ös év azon munkálatairól, amelyek a Bethlen Gábor Alap támogatásával
valósultak meg

2015-ben az Intézetünk keretében a következő kutatói és szótárszerkesztői munkálatok valósultak meg a BGA támogatásával:

Az egyes programok megvalósulásáról:

1. A moldvai magyar tájnyelv 3. kötetének szerkesztése és néprajzi illusztrációs anyagának előkészítése.

A moldvai magyar tájnyelv szótára 3. kötete a **közmagyar–moldvai tájnyelvi** rész. Az első két kötet anyagát ez úgy jeleníti meg, hogy a **címszóként** a közmagyar (magyar köznyelvi) szavak szerepelnek, azaz a köznyelv szavai által megjelölt fogalmak, ezt követően a **szócikk** minden egyes fogalomnak a moldvai magyar tájnyelvi megnevezését adja meg, visszautalva a szótár első két kötetbeli teljes anyagára, adattárára. Ezt a szemléletet nevezik onomasziológiai, jelöléstaninak a nyelvészetben. Ilyen értelemben a 3. kötet fogalmi alapú mutatója is a teljes anyagnak. Erre azért volt szükség mint teljesen új megoldásra a magyar szótáirodalomban, mivel a moldvai tájnyelv szókincsében nagyon heterogén: nagy a földrajzi, időbeli, tipológiai változatossága, a magyar és a román nyelv is keveredik a magyar nyelvhasználatban. Ebből következően egy-egy fogalomnak akár 15–20 megnevezése (heteronimája) is lehet. Ezen az alapon válik lehetővé a legfontosabb tárgyi fogalmak rajzokkal való illusztrálása is.

Mostani állapotában (az illusztrációs anyag nélkül) a 3. kötet terjedelme 424 oldal, 10740 szócikk, 479000 karakter. **Ebből csatoltunk mutatóként 10 oldalt.**

A néprajzi illusztrációs anyagot Tófalvi (Tusa) Nóra grafikus készítette. 43 rajz készült el, ennek anyaga még bővül, szándékunk szerint dokumentációs jellegű fényképek felhasználásával is. A beszámolóhoz 8 rajzot csatoltunk mutatóként.

A szótár megjelenése 2018-ban várható (2016-ban jelenik meg az első, 2017-ben a második, 2018-ban a harmadik).

2. A Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények további évfolyamainak a digitalizálása és internetes megjelenítése.

2009-től Intézetünk honlapján elérhető a Román Akadémia magyar nyelvű szaklapja a *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények*. Célunk, hogy a szaklap valamennyi évfolyama az interneten olvashatóvá váljék. 2009-2014 között sikerült digitalizálni és a Intézet honlapján megjeleníteni az 1969-2013-as évfolyamokat is (www.sztanyi.ro). A pályázati időszakban kitűzött célunk volt az 1965-1968 közötti évfolyamokat is hasonló módon digitalizálni és megjeleníteni (összesen mintegy 1600 oldalt). Ezt a vállalt feladatot is teljes mértékben megvalósítottuk. A digitalizálási munkálatokat Juhász Tihamér végezte. A folyóiratszámok beszerzését, a munkálat felügyeletét és ellenőrzését Benő Attila végezte.

3. Mikrotoponímiai kutatások a Székelyföld csíki régiójában. 5 helynévtérkép elkészítése.

A pályázati projekt kutatásai az erdélyi helynevek gyűjtése és közzététele területét képviselő kutatások, amelyek öt, helynévtani szempontból eddig még feltáratlan csíki település helynévtérképének az elkészítésére irányultak. A szóban forgó települések között Tusnádfürdő város (r. Băile Tușnad) és a hozzá tartozó Kárpitusbánya nevű falu, bányatelep (r. Carpitus), ugyanakkor Tusnád község (r. comuna Tușnad) falvai szerepelnek, azaz Csíkverebes (r. Vrăbia), Tusnád (r. Tușnad) és Újtusnád (r. Tușnadu Nou). A névföldrajzi módszert is érvényesítő csíki helynévkutatások kartográfiai munkálatai több fázisra tagolódnak: 1. a gyűjtés során alkalmazandó bel- és külterületi térképvázlatok meghatározott források alapján való elkészítése, 2. a gyűjtött helynevek térképre vetítése, 3. a helynévtérképek ellenőrzése térképismerő helyi adatközlők segítségével, 3. a helynévtérképek számozásos módszert követő változatának összeállítása, 4. a számozás módszerét követő térképek elektronikusan szerkesztett változatának elkészítése.

A megvalósult tevékenységek

A beszámolási időszak mindenekelőtt a gyűjtőmunka előkészítő munkálataival indult, amelyek keretében sor került az előzményirodalom, a hozzáférhető források feltárására, a gyűjtés, a térképkészítés partnereivel való kapcsolatfelvételre, a gyűjtés térképvázlatainak az elkészítésére. A helyszíni gyűjtés során jól meghatározott szempontok szerint kiválasztott helyi adatközlők segítségével összegyűlt a vizsgált települések bel- és külterületi mai élő helynévanyaga, de a forrásokból gyűjtött történeti névanyag ma élő részlegének a feltárása is megtörtént, ugyanakkor elkészültek a települések ma élő bel- és külterületi helynévanyagának térképvázlatai is. A gyűjtött helynévanyag rendezése, cédulázása, térképi lokalizálása ellenőrzése, a térképvázlatok elektronikusan szerkesztett változatának megrajzoltatása is megtörtént.

A gyűjtés megszervezésének és lebonyolításának partnerei között Tusnádfürdő város (Tusnádfürdő, Olt u. 63. sz., Hargita megye) és Tusnád község (Tusnád, 176. sz., Hargita megye) Polgármesteri Hivatalát kell megemlíteni, amelyek a gyűjtés központi informátorai, az adminisztratív és kataszteri térképek kölcsönzői voltak. A térképkészítés partnereként a csíkszeredai CartoService Kft. emelhető ki (Csíkszereda, Szász Endre u. 14 sz., Hargita megye), amely a települések térképvázlatainak elektronikusan szerkesztett változatát készítette el.

Az elért eredmények

A csíki mikrotoponímiai kutatások során sikerült feltárni Tusnádfürdő város és Tusnád község élő és történeti helynévanyagát. Tusnádfürdő város és a hozzá tartozó Kárpitusbánya falu 98 hektárnyi, kizárólag belterület jellegű térségéből összesen 46 belterületi név gyűlt össze. Tusnád község 7664 hektár területéről 689 helynév tárult fel. A belterületről 152 (Csíkverebes 26, Tusnád 71, Újtusnád 55), a külterületről 537 név gyűlt össze. A vizsgált településekről összesen öt, a számozás módszerét követő, elektronikusan szerkesztett helynévtérkép készült. Ezek a JPEG fájlformátumban mellékelt térképek a következők: *Csíkverebes A* (l. *Csíkverebes* 642x399 JPEG-kép), *Tusnád A* (l. *Tusnád* 3498x2483 JPEG-kép), *Tusnádfürdő* (l. *Tusnádfürdő* 2497x3507 JPEG-kép), *Újtusnád A* (l. *Újtusnád* 3501x2480 JPEG-kép) című belterületi és *Tusnád község B* című (l. *Tusnád község* 4956x7015 JPGE-kép) külterületi térképek. A belterületi térképek az utca- és úthálózatról, vízrajzról informálnak, a külterületi térkép római számokkal jelzi a települések belterületi egységeit (I. = Csíkverebes, II. = Tusnád, III. = Újtusnád, IV. = Tusnádfürdő, V. = Kárpitusbánya), de tájékoztat a vízrajzról és az úthálózatról is. A Corel grafikus program alapján elektronikusan szerkesztett helynévtérképek készítője a csíkszeredai CartoService Kft. két munkatársa, Lipecky Erna-Andrea és Sántha Zsuzsanna.

4. A romániai magyar közoktatás (tantervek, tankönyvek, oktatási segédanyagok) nyelvi helyzetének folyamatos nyomon követése, elemzése

Ezzel kapcsolatos tevékenységünk, eredményeink:

2015. május 27. Az OFI révkomáromi konferenciáján (Magyar nyelvű oktatás a Kárpát-medencében – a jövő dilemmái) előadást tartott Péntek János: A magyar nyelvű oktatás lehetőségeiről Erdélyben.

2015. június 30. Péntek János interjúja az EMTV-ben a közoktatás gondjairól, július 7-én a Kolozsvári Televízióban a szórványoktatásról.

2015. október 15–17-én a Termini Magyar Nyelvi Kutatóhálózat ***Anyanyelvi nevelés és nyelvi revitalizáció*** témájú konferenciáján Szabadkán, a Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar szervezésében plenáris előadást tartott Péntek János (Anyanyelvi nevelés: miért, mit, hogyan ... és kik?), Benő Attila (Termini szótár és terminológia), Kádár Edit (Magyar nyelvi revitalizáció) és Sorbán Angella (Gazdaság és nyelvhasználat).

2015. október 29-én Torockón Péntek János részvétele, hozzászólása az Iskolák veszélyben című konferencián.

2016. január 21-én Péntek János előadása Csíkszeredában: A romániai magyar közoktatás helyzetéről és lehetőségeiről.